

LAPSIASIAVALTUUTETTU

Lapset ja nuoret kuntalaisina ja vaikuttajina

Maria Kaisa Aula

Lapsivaikutusten ennakointi ja arviointi
kunta- ja palvelumuutoksissa –seminaari
11.6.2008 Suolahtisalissa

Uutta lapsipolitiikkaa Suomessa

- sitoutuminen lapsen oikeuksiin
- lasten osallistumisen vahvistaminen
- lasten hyvinvoinnin tietopohjan vahvistaminen
- yhteistyö monialaisesti
- lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen

TIESITKÖ, ETTÄ LAPSILLA ON OMAT OIKEUDET?

**IHMISOIKEUDET
KUULUVAT JOKAISELLE
IÄSTÄ RIIPPUMATTA.**

**YK:N LAPSEN
OIKEUKSIEN
YLEISSOPIMUS ON
TEHTY TURVAAMAAN
LAPSEN ERITYISIÄ
TARPEITA JA ETUA.**

LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS
hyväksyttiin Yhdistyneiden
Kansakuntien yleiskokouksessa
vuonna 1989. Kaikki maailman
maat kahta lukuun ottamatta ovat
sopimuksen osapuolia. Suomi liittyi
sopimukseen 1991. Sopimus velvoittaa
Suomessa valtiota, kuntia, lasten
vanhempia ja muita aikuisia.

**KAIKKI
LAPSET OVAT
TASA-ARVOISIA**

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989/1991)

- lapsia on kohdeltava yhdenvertaisesti
- lapsen edun ensisijaisuus päätöksenteossa
- oikeus hyvään elämään, ja kehittymiseen omaan tahtiin ("iän ja kehitystason mukaisesti....")
- lapsen näkemyksen huomioon ottaminen

Lapsen oikeuksien lähtökohtia

- Lapsella (alle 18 v) on oikeus
 - erityiseen suojeluun
 - riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista
 - osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi
- Vanhempien kasvatusvastuu ensisijainen
- Julkisen vallan tuki vanhemmille
- Valtion/kuntien viimesijainen vastuu lapsen hyvästä elämästä (sijaishuolto)

Oikeus osallistua ja vaikuttaa art. 12

Lapselle joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä on taattava **oikeus vapaasti ilmaista** ne kaikissa lasta koskevissa asioissa.

Lapsen **näkemykset on otettava huomioon** lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus **tulla kuulluksi** häntä koskevissa oikeudellisissa tai hallinnollisissa toimissa.

Suomen perustuslaki 6 § (1999)

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Lastensuojelulain (2008) lapsen edun määritelmä

- 1) tasapainoinen kehitys sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 2) ymmärtämystä ja hellyys ja huolenpito
- 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus;
- 4) turvallinen kasvuympäristö ja ruumiillinen sekä henkinen koskemattomuus;
- 5) itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen;
- 6) mahdollisuus **osallistumiseen ja vaikuttamiseen** omissa asioissaan
- 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

Nuorisolaki 8 § koskee lapsia (2006)

- **Nuorten (0-29 v) osallistuminen ja kuuleminen**
 - Nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.
- Myös lastensuojelulaki (2008) korostaa lapsen mielipiteen huomioimista palveluissa. 12 –vuotiaan kuuleminen hallinnollisissa toimissa ja oikeudessa.
- Kuntalaki tai hallintolaki eivät rajaa täysi-ikäisiin velvoitetta tiedottaa (kunnan) asioista, selvittää (kuntalaisten) mielipiteitä tai järjestää neuvontaa palveluista

Perusopetus OPS:n perusteet (2004)

- Tavoitteena kehittää peruskoululaisten osallistumisessa tarvittavia valmiuksia.
- OPS perusteet korostavat oppilaiden oikeutta
 - osallistua, vaikuttaa ja ottaa vastuuta yhteisten asioiden hoidosta omissa **koulu- ja paikallisyhteisöissä**
 - oppia demokratian merkitys yhteisössä
 - perehtyä erilaisiin osallistumis- ja vaikuttamiskeinoihin
- perusopetuslaki 2007: oppilaskunta tai vastaava

Tavoite: 2010 jokaisessa kunnassa asia kunnossa

- Valtioneuvoston lapsi – ja nuorisopoliittinen ohjelma (2007)
 - jokaisessa kunnassa on vuonna 2010 vaikuttamis-, osallistumis- ja kuulemisjärjestelmä 5-17-vuotiaille lapsille
 - lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelma edistää tätä
- Läänien peruspalveluiden arviointi 2008 (10.6)
 - 30 % kuntia "erinomaisia"
 - 20-30 % ei mitään tai hyvin vaillinaisesti
 - alakoululaiset huonosti huomioitu
 - teemat keskittyvät nuorisotyöhön ja -tiloihin

Lapsivaikutusten arviointi = tarvitaan tietoa lapsista ja lapsilta

Miten lasta kunnassa kuullaan?

Miten hankitaan tietoa?

Mitä se edellyttää aikuisilta?

Osallisuuden ulottuvuudet (Thomas 2002)

- Mahdollisuus valita osallistuuko vai ei
- Mahdollisuus saada tietoa
- Mahdollisuus vaikuttaa prosessiin
- Mahdollisuus ilmaista itseään
- Mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen
- Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin

Lapset ovat erilaisia osallistujia (vrt. Kiili 2006)

- muutoshaluiset: sukupolvien välinen yhteistyö tärkeää, oma lähiyhteisö ja isot asiat mielessä
- kriittiset: arkipäivän asiat tärkeitä, lasten oma asiantuntemus, odottaa nopeita ratkaisuja
- toiminnalliset: haluaa ensisijaisesti toimia ja tehdä
- lapsikeskeiset: tärkeintä toimia lasten kesken, suhtautuu varauksella aikuisiin

Lasten osallistumisen ja kuulemisen väylät

- palveluiden arjessa – aikuisen ja lapsen kohtaamisessa (keskustelut, käyttäjäkyselyt, ympäristön arviointi, kuvallinen ilmaisu, sadutus)
 - koulu ja oppilashuolto, nuorisotyö
 - varhaiskasvatus
 - liikunta- ja vapaa-ajanpalvelut, kirjasto, joukkoliikenne
 - lastensuojelu
- erityisissä rakenteissa (keskustelut, kyselyt)
 - koulun oppilaskunnat
 - lasten parlamentit (n. 10 kunnassa)
 - nuorisovaltuustot (n. 200 kunnassa)
 - mielekäs toimintaa edellyttää aikuisen tukea sekä tiedottamista lapsille ymmärrettävästi kunnan asioista

Koulu osallistumisen foorumina

- Osallistuminen kouluyhteisössä – lasten vaikuttamisen ja mielipiteiden huomioimisen kulttuuri sekä rakenteet (arjen käytännöt, oppilaskunnat)
- Vaikuttaminen ja osallistuminen koulun opetussisällöissä – yhteiskuntaoppi, terveystieteet, liikenneturvallisuus, ympäristökasvatus
- Vertaissovittelu, tukioppilastoiminta, koululehden tekeminen yms.
- Koulu ja lapset oman paikallisyhteisön vaikuttajana kotikunnassa tai asuinalueella

Lasten osallistumisen esteitä

- aikuisten kiire ja vuorovaikutustaitojen puutteet
 - taitoja tarvitaan myös kunnan teknisessä toimessa
 - päättäjien taidot
 - perehtyminen lapselle ominaiseen ilmaisuun ja tapaan toimia
- ennakkokäsitykset lapsista ja heidän tietonsa laadusta
 - "aikuinen tietää aina paremmin, mitä lapsi tarvitsee"
 - tulee kysyä lapsilta myös suoraan
 - arvon antamista lasten omalle tärkeysjärjestykselle
- epäily, että lapsen oikeuksien korostaminen murentaa aikuisten auktoriteettia tai siirtää valtaa "vääriin käsiin"
 - kasvattajalla ja päättäjällä on vastuunsa
 - annetaan palautetta lapsille

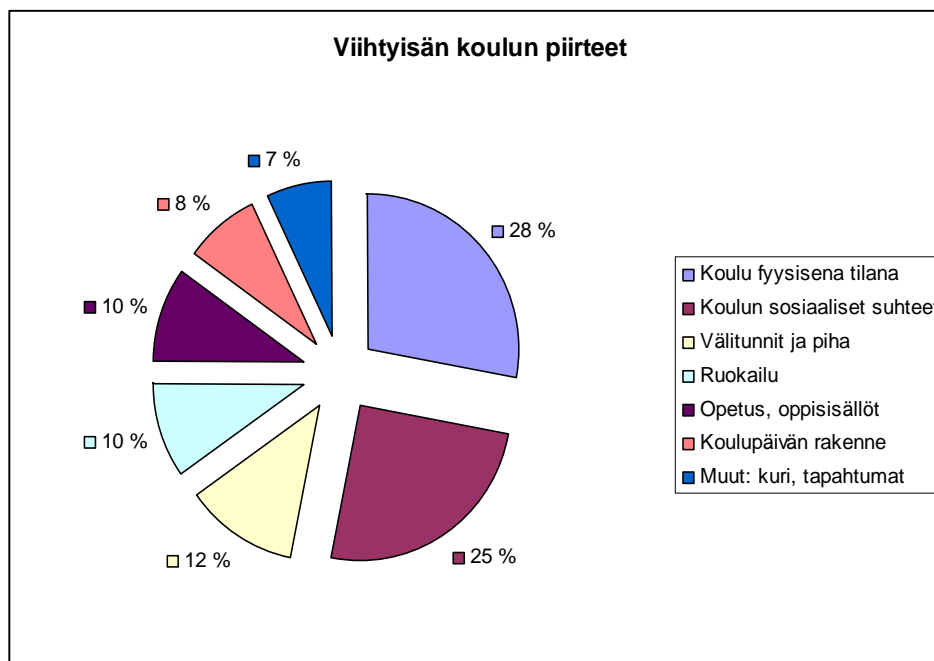

Tee selkeitä ja yleisiä kysymyksiä Älä määrittele liiaksi etukäteen

- Mikä on mielestäsi sinun elämässäsi/ lasten elämässä hyvin?
- Missä on parantamisen varaa?
- Mitä kunnan palveluita tiedät? Oletko tyytyväinen/onko parantamisen tarpeita?
- Miten parantaisit kouluviihtyvyyttä?
- Mitkä asiat sinua pelottavat?

Lasten ja nuorten maininnat viihtyisän koulun piirteistä lapsiasiavaltuutetun kyselyssä syksyllä 2006. N=567

Lasten oma näkökulma kouluhyvinvointiin painotti (kysely 2006)

- 1) kiusaamisen vähentämistä ja koulun hyvää ilmapiiriä
- 2) viihtyisää, siistiä ja terveyttä tukevaa fyysistä ympäristöä (tilojen ja pihan pienet tärkeät asiat)
- 3) hengähdyshetkien lisäämistä koulupäivään (ruokatauon merkitys, välitunnit ja niiden toiminnallisuus)
- 4) lasten ja nuorten omien mielipiteiden selvittämistä ja vaikutusmahdollisuuksia koulun arjessa

Kuulevatko aikuiset mitä lapset yrittävät sanoa?

- lapset eivät välttämättä tiedä omia oikeuksiaan ja mahdollisuuksiaan saada apua
 - esim. väkivalta tai alkoholinkäyttö perheessä, kiusaaminen
 - sosiaali- ja potilasasiamiesten tulisi tiedottaa myös kouluissa
- myös vanhemmille sujuvampia mahdollisuuksia saada pulmatilanteissa tietoa kunnan palveluista (myös puhelimitse!)
 - esim. perhepalveluiden kokonaisuus voi olla vaikeasti hahmotettava, käytetään paljon ammattikäsitteitä

Lapsen osallistuminen ja kuuleminen

- voimaannuttaa
- kiinnittää yhteisöön –> tunne: Olen tärkeä!
- tuottaa parempia päätöksiä
- voi ja saa olla myös hauskaa
- on lapsen ja lapsuuden arvostamista
- vaatii aikuisten asenteiden muuttumista
- lapsi on kuntalainen jo tänään

